

TARİH PERSPEKTİFİNDEN TÜRK KİMLİĞİ ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

*Mehmet ÖZ**

Özet

Makalede Türk kimliğinin tarihî süreçte hangi önemli dönüm noktalarından geçerek geliştiği ve her bir dönemdeki muhtevası ana çizgileriyle ele alınmıştır. Bilindiği gibi, Türk adıyla anılan ilk devlet M.S. 6. yy. ortalarında kurulan Göktürk Kağanlığıdır. İslam-öncesi dönemde daha ziyade Avrasya bozkırlarında konar-göçer bir hayat tarzı içerisinde, boylar ve kabileler halinde yaşayan Türk topluluklarında kabile ve boy mensubiyeti ön plandaydı. Türk tarihinin en önemli dönemeçlerinden biri olan İslamlaşma süreci kimlik açısından dinin başat rol oynadığı bir aşamaya tekabül eder. Genelde Türk tarihinin özelde de Osmanlı tarihinin diğer büyük dönemeci ise modernleşme/yenileşme olarak da ifade edilen Batılılaşma çabaları dönemidir. Bu değişim ve yenileşme dönemi kolektif kimlik alanına da etki etti.

Anahtar kelimeler: Türkler, kolektif kimlik, tarih, İslam, modernleşme.

Some Thoughts on Turkish Identity by Historical Perspective

Abstract

The article deals broadly with the turning points regarding Turkish identity in historical process and the main lines of it in each period in Turkish history. As is well-known the first political entity bearing the name Turk was the Gök-Türk steppe empire established in the mid-sixth century A.D. It was the tribal identity and affiliation that were predominant among the Turkish communities, who, in pre-Islamic times maintained a semi-nomadic life as tribes throughout the Eurasian steppe. The process of Islamization, one of the most important turning points in general Turkish history, corresponds to a phase in which religion played the dominant part with respect to collective identity. The other main turning point is the period of westernization that was also called modernization and reformation period. This era of reformation and transformation affected, quite normally, the sphere of collective identity as well.

Key words: Turks, collective identity, history, Islam, modernization.

* Bu metin Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün 8 Mayıs 2007'de düzenlediği "Türkiye'de Toplumsal Değişme Toplumsal Problemler ve Toplumsal Değerler Sempozyumu"nda rahmetli Prof.Dr. M. Cihat Özöndör'ün başkanlık yaptığı oturumda sunulmuş bildiriye dayanmaktadır. Bilvesile merhum Cihat Hocamıza Allah'tan rahmet dilerim.

Tarih, klasik bir ifade ile, her şeyden önce insanlığın hafızası mesabesindedir. Bugün, tarihin bir muhassasıdır ve geleceğin de tohumlarını barındırır. Bu *res gestae* (geçmişte yaşananlar) anlamındaki tarihtir. Tarihten pratik yarar beklemenin doğru olup olmadığı tartışılmış, kimi tarihçiler, entelektüeller ve tarih felsefecileri tarihin entelektüel/zihnî bir faaliyet olarak insanı zenginleştirmesinin esas olduğunu, dolayısıyla ondan âşıkâr biçimde dolaysız pratik/amelî yararlar beklemenin yanlış olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna mukabil tarihçilerin çoğunluğu tarihin belirli faydalarının üzerinde durmuşlar ve özellikle tarihî perspektifin insanlar ve toplumlar için taşıdığı hayatî önemi vurgulamışlardır.(Tosh 1997: 3-30) Tarihî perspektif bize olaylara geniş ve değişik açılardan bakabilmeyi sağlarken, tarihte olanların çeşitliliğinden hareketle geleceğin de değişik ihtimallere açık olduğunu da hatırlatır. Bu noktada, tarih şuurunu, millet fertlerinin kendi tarihleri hakkındaki düşünceleri olarak tanımlayan rahmetli Erol Güngör'ün şu satırlarını hatırlatmamız yerinde olur: “Sağlam bir tarih şuru verebilmek, objektif tarih olaylarıyla sübjektif tarih anlayışını mümkün olduğu kadar birbirine yaklaştırmaya çalışmakla başarılabilecek bir iştir.”(Güngör 1980: 63-68.)

Tarihin insanlar, gruplar ve toplumlar için en önemli fonksiyonlarından birisi, dünyayı anlamlandırma çabalarına ve geleceği inşa etme projelerine temel alınmasıdır. Bütün fikirler, ideolojiler dünya görüşleri, onları inşa edenler geliştirenler tarafından tarihî temellere dayandırılır. Bireyler, toplumlar ve bir bütün olarak insanlık için geçmişin derinliklerine uzanan tarih perspektifinin, bugünü anlama ve geleceğe yönelik projeksiyonlar yapmadaki genel işlevinin önemi izahtan varestedir. İnsanlara, farklı toplum ve kültürlerle dair derinleşen bilgilerimiz, kendimizi daha iyi tanımamıza da yarar. Milletimizin kimliğini ve değerlerini tanımak, onların gelişme seyrini tahlil etmek ve geleceğe sağlam ve emin bakabilmek tarihi iyi araştırmak ve analiz etmekle mümkündür. Hülâsa, tarih- millet, grup, başka birimler ve bireyler için- kimliğin ve şahsiyetin oluşmasında başlıca etkidir. O bakımdan, sağlıklı bir tarih şuuruna sahip olmak için tarihi mümkün olduğu ölçüde gerçeklere sadık bir biçimde tahlil edip yorumlamak gerekir.

Bu noktada kimlik ve millî kimlik kavramlarına dair birkaç söz söylemeden geçemeyeceğim. Hiç şüphesiz kimlik üzerine yapılacak inceleme ve araştırmalar interdisipliner bir yaklaşımla sosyoloji, sosyal psikoloji, ekonomi vb. alanların tarihten yararlanmalarıyla yapılabilir.(Sözen 1995:113) Kimliğin bireyle ilişkisi, insan hayatında kimlik arayışının önemi dikkate alındığında bunun çok yönlü bir kavram olduğu ve kimliğin oluşumunda manevi-psikolojik, sosyo-kültürel, politik ve ekonomik olmak üzere dört ana sürecin belirleyici olduğu belirtilebilir (Göka-Beyazyüz 2005: 19) Birey kimliği ancak sağlam bir topluluk kimliği ve bilincine dayanır. Topluluk kimliği de çeşitli düzeylerde (kabile, etnisite, dinî topluluk, millet vb.) oluşabilir. Meseleye millet açısından bakarsak millî kimlik ile millî-devlet arasında karşılıklı bir ilişki var olduğu ve millet'in ve onunla bağlantılı olarak millî kimliğin etnisiteyi veya etnik kimliği aşan daha kapsayıcı ve içerici olduğu sonucuna

varılabilir. Günümüzde yaşanan alt-üst kimlik tartışmalarında maalesef bu konu yeterince dikkate alınmamakta ve etnik grup-ulus ayırımına bazen yeterince dikkat edilmemektedir.

Bu genel girişten sonra Tarihî akış içinde Türk Kimliği meselesini ele almaya çalışalım. Hiç şüphesiz bu çok kapsamlı, çapraşık ve zor bir meseledir ve tartışmalı pek çok noktayı içerir. Ayrıca, farklı uzmanlık alanlarının bilgilerine derinden vakıf olmakla incelenebilecek bir problemdir. Böylesi bir konuyu bir bildiri çerçevesinde değerlendirmek, yalnızca ana başlıklara ve temel hususlara değinmek, bütüncül bir perspektif sunmakla mümkün olabilir. Tabiatıyla böyle bir tahlilin eksiklerinin ve açıklanmaya muhtaç yönlerinin bulunacağı izahtan varestedir. Kimlik meselesine tarih perspektifinden bakarken en genel düzeyde Türklerin kültür ve uygarlık tarihindeki temel dönüm noktalarına ve kültür değişimleri çerçevesinde kolektif kimlik ve kolektif bilinçte meydana gelen değişimlere bakmak gerekir. Bu açıdan Türk tarihinin üç ana dönemde değerlendirildiği malumdur: İslam-öncesi dönem, İslamî devir ve Yenileşme/ Çağdaşlaşma dönemi.

Tarihte, kadim kaynaklardaki bazı kelimelerin Türk kelimesinin kökenini oluşturması ve ön-Türk tarihi ile ilgili tartışmaları bir yana bırakacak olursak, Türk adıyla anılan ilk devlet M.S. 6. yy. ortalarında kurulan Göktürk Kağanlığıdır. Bu devlete ve mensuplarına Çin kaynaklarında (Tu-cüeh) Tukyü/Türk dendiği, bu devletin ikinci döneminde dikilen yazıtlardan da bu kelimenin Türk olduğu açıkça bilinmektedir. Gerek Çin kaynaklarının tanıklığı gerekse Orhun Yazıtlarının kelimeyi ve kavramı kullanım biçimine baktığımızda Türk kelimesinin siyasî ve kapsayıcı/içerici bir anlamda Türkçe konuşan halkları kapsadığı sonucuna varmak mümkündür. En azından bu kağanlığın idareci sınıfında bu anlamda bir Türklük bilincinin var olduğu belirtilmelidir.

Çin egemenliği dönemine dair Bilge Kağan anıtındaki şu ifadeler dikkat çeker: Türk Yukarıda Türk tanrısı, mukaddes yeri, suyu öyle tanzim etmiştir. “Türk milleti (bodunu) yok olmasın diye millet olsun diye babam İlteriş Kaganı, annem İlbilge Hatunu göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır.” (Ergin 1975: 35) Diğer budunlarla aynı millete mensup bulunduğu bilinci şu ifadelerde göze çarpar: “Türgiş kağanı Türküm, milletim (bodunum) idi”. (Ergin 1975: 37) Türk Oğuz beyleri bodunu işitin” (s. 38). Mamafih bu dönemlerde insanların kendilerini tanımlamada kabile/boy kimliğinin/aidiyetinin başat rol oynadığı belirtilmelidir. İslamlaşma döneminde boy ve oymak aidiyeti yerleşikliğe geçememiş topluluklarda önemini muhafaza ederken “üst kimlik” olarak dinin belirleyiciliği süreç içerisinde pekişecektir. Öyle ki Osmanlı döneminde Türk ve Müslüman kelimeleri en azından Hıristiyan-Avrupalı gözlemciler açısından eş-anımlı hale gelebilecektir.

Türk tarihine genel olarak baktığımızda İslam dininin kabul edilmesinin her alanda olduğu gibi Türklerin kimliklerinin tayininde, kendilerini tanımlama ve ifade de en önemli dönemeç olduğu ortaya çıkar. Hiç şüphesiz Türk tarihinde daha önce de din değiştirmeler olmuştur ama bunların hiçbirisi İslamlaşmanın

yaptığı etkiyi yapmamıştır. Türklerin kadim kültürleri, inanış tarzları ve ritüelleri değişerek veya kılık değiştirerek İslâmlaşma döneminde de devam etmiş ve bunların önemli bir kısmı da günümüzdeki kültürel dokuyu etkilemiş olabilir. Bu konuda sayısız örnekler de verilebilir. Esasen kültür de kimlik de süreç içerisinde değişerek devam eder. Bununla birlikte İslamlaşmanın Türk tarihinde ilk büyük kırılma veya dönüm noktası olduğu da bir gerçektir.

Türklerin İslamlaşma döneminde yazılan Arap seyyahların eserlerinde kadim Türklerin tipik özellikleri anlatılır. Onlar kendilerini farklı budunlara, boylara ait görseler de Arap seyyahlar tıpkı Çinli muadilleri gibi hepsini Etrâk/Türkler olarak adlandırır. Mesela İbn Havkal'a göre (ö. 977'den sonra) Dokuz Oğuz, Kırgız, Kimek, Oğuz, Karluklardan oluşan Türk uluslarının tümü aynı dili konuşurlar. İbn Havkal ve diğer Arap coğrafyacılar Türklerin cesaret, cüret ve şiddet gibi vasıflarının diğer soylara göre üstün olmasının halifeler tarafından tercih edilmelerinde rol oynadığını belirtirler (Yörükân 2004: 160).

Türklerin İslamlaşma devrinde kendilerini nasıl tanımladıkları hususuna gelince burada hiç şüphesiz elitlerin tavrından hareket ettiğimizi unutmadan *Divanü Lügati't-Türk* yazarı Kaşgarlı Mahmud'a kulak verelim. "İmdi, bundan sonra Muhammed oğlu Hüseyin, Hüseyin oğlu Mahmud der ki: "Tanrının devlet güneşini Türk burçlarında doğdurmuş olduğunu ve onların milkleri üzerinde göklerin bütün teğrelerini döndürmüş bulunduğunu gördüm [üzerinde güneşbatmaz imparatorluk anlayışı]. Tanrı onlara Türk adını verdi ve onları yeryüzüne İlbay kıldı." Burada Türk boylarının dillerini tertip ettiğini bildirirken Türk, Türkmen, Oğuz, Çiğil, Yağma, Kırgız'dan bahseder ki Türk kelimesini hem dar hem de geniş anlamda kullandığı anlaşılır. (*Divanü Lügati't-Türk Tercemesi*, I: 3-5)

Anadolu'nun Türkleşmesi Türk tarihi, dünya tarihi açısından çok önemli bir tarihsel olgu olduğu gibi günümüz Türkiye'sinin millî kimliğinin oluşması bakımından da en önemli dönüm noktalarından biridir. Kısa bir sürede, Haçlıların verdiği adla bu coğrafya daha XII. Yüzyılda Turchia/Türkiye haline geldi. Türklerin tarihinde İslamlaşma nasıl önemli bir dönüm noktası ise İslamî devir Türk tarihinde de Osmanlı dönemi aynı şekilde müstesna bir önem taşır. Burada bu husus üzerinde duracak değiliz. Kimlik meselesi açısından bakıldığında ise bu devre dair en önemli iddia ve eleştirilerden birisi, Osmanlıların kendilerini Türk olarak görmedikleri hatta Türklüğü aşışladıklarıdır. Osmanlı kavramının ve Osmanlı tarihinin dönemlere ve zümrelere göre bir tahlili yapılmadan böyle aşırı ve indirgemeci genellemeler yapmak isabetli değildir. Osmanlı devrinde Türk kimliğini erken dönem kaynaklara göre inceleyen Hakan Erdem, Osmanlıların Türkleri nasıl gördüğüne ilişkin iki temel yaklaşımı şu şekilde tespit eder: 1) Kadimî/Primordialist yaklaşıma göre "Osmanlılar, tarihin derinliklerinden ebediyete doğru varlığını ve akışını sürdüren Türk milletinin bir parçasıdır. Osmanlı tarihi Türk ulusunun tarihinde bir aşamadır. Osmanlılar Türktür. Kendilerinde Türk milleti bilinci vardır ve bundan gurur duyarlar. 2) Ulusun seçilmiş bir kimlik etrafında

bilinçle inşa edildiğini savunan ikinci yaklaşıma göre ise, Osmanlı hanedanı meşruiyet kaygısıyla bir Oğuz geçmişi kurgulasa da Osmanlılar kendilerini Türk olarak görmüyorlardı. Türk milleti ve Türk kimliği bilinci esas olarak Cumhuriyet döneminde ortaya çıkmıştır. (Erdem 2005, s. 13) Bu tahlilde bir noktaya katılmadığımı belirtmek isterim. Birinci yaklaşımı benimseyenlerin Osmanlılarda Türklük bilincinin var olduğunu ileri sürdükleri belirtiliyor. Ancak bildiğimiz kadarıyla Osmanlı tarihini Türk tarihinin ve Osmanlıları Türk milletinin bir parçası olarak gören bazı tarihçiler ve fikir adamları Osmanlıların Türkleri ihmal ettiği, aşağıladığı tezlerine de katılır ve bu açıdan Osmanlıları eleştirirler.

Osmanlıların, modernleşme öncesine kadar Türk kavramına nasıl baktıkları konusunu değerlendirdiğimizde, genelde olumsuz bir yaklaşımın var olduğu düşünülebilir. “Etrâk-i bî-idrâk” kavramı ve edebî ve bazı tarihî eserlerde Türklere dair söylenen olumsuz ifadeler bu düşünceyi pekiştirir. Mamafih gerek edebî eserlerdeki ifadelerin Fars edebiyatıyla olan ilişkilerinin iyi analiz edilmemesi gerekse Arap seyyahlarının ve coğrafyacılarının tanımlamalarının Osmanlı-Türk yazarları tarafından pek de değiştirilmeden tercüme edildiğine dikkat edilmemesi üzerinde durulmayı hak etmektedir. Tevarih-i âl-i Osman’lar, Gazavatnâmeler, Menâkıbnâmeler gibi erken devir Osmanlı kaynakları üzerinde yapılan inceleme “erken Osmanlı kaynaklarında “Türk” kelimesinin bol miktarda kullanıldığını, Osmanlıların kendilerini “Türk” olarak adlandırmada herhangi bir çekinceleri olmadığını; Türklük aidiyetinin bazı yazarlarda dini aidiyeti aşkın bir şekilde ortaya çıktığını [Mesela Neşrî Osmanlıların Orta Asya Türk dünyası ile ilgisini kurarken İslam ve İslam öncesi ayırımı yapmadan Türk sözünü kullanır; Kemalpaşazade Osmanlıları Türk Akkoyunluları Türkmân olarak niteler vs.] ; bazılarında “Türk”ün “Müslüman ve/veya Sünnî” ile eşanlamlı kullanıldığını”, Türklere ait olumlu imajların yanında olumsuzların da bulunabildiğini ortaya koyar. Mamafih, Erdem’in de isabetle belirttiği gibi buradaki Türklük bilinci modern anlamda bir millet şuuru olarak yorumlanamaz. Bu metinlerdeki etnik bilincin bir millî bilince dönüşüp dönüşmemesi tarihî süreç tarafından belirlenecek bir keyfiyettir. (Erdem 2005: 25)

Burada meselenin daha iyi anlaşılması için, değişik kaynaklardaki rivayetlerin bir dökümünü yapma yoluna gitmeyeceğiz ama erken dönem Osmanlı kronikleri içinde önemli bir mevki işgal eden Neşrî’de Türklük algısının niteliklerini gösteren bir alıntı yapmadan da geçemeyeceğiz. Bilindiği gibi Mehmed Neşrî II. Bayezid devri ulemasından bir zattır; bu bakımdan Aşıkpaşazâde gibi gazi-dervişler zümresine mensup bir başka tarihçide veya bir gazavatname yazarında olağan karşılayabileceğimiz Türklükle ilgili vurgunun onun eserinde de bulunmasının daha önemli olduğunu düşünüyoruz. Metni daha iyi anlaşılması bakımından sadeleştirilmiş versiyondan aktarıyorum (Köymen 1983: 12):

“Seçkin tarihlerde (şöyle) denir. Mevcut olan Türkler, birçok sınıflara ayrılır. Bazıları şehirler ve kaleler sahibidirler; bazıları çadır ehlidirler; yani derlenen-toplanan-evleri ile dağ başlarında ve saharalarda otururlar. Bunların kimisi güneşe, kimisi puta, kimisi sığıra, kimisi ağaca, kimisi taşta tapar; bazıları da vardır ki, hiç din nedir bilmezler; bazıları Yahudiliği taklit ederler”. Daha sonra Nuh’tan itibaren (Yasef, Bulcas, onun iki oğlu Türk ve Moğol) Oğuz Han, oğulları ve 24 Oğuz boyunun şeceresi verilir. Sonra şöyle denilir: “Şimdi Türkistan ülkelerinde Mâverâünnehir’de, Horasan’da, Fars’da, Irak’da, Azerbaycan’da, Diyarbekir’de, Ermenistan’da, Rum’da, Şam’da, Mısır’da, Mağrib’da sakin olan bütün Müslüman Türkler [orijinalde etrâk-i muvahhidîn] (hem) Oğuz’un bu yirmi dört oğlunun zürriyetindedir; (hem de) Oğuz’la birlikte Türkistan ülkelerine kaçan oğullarının neslindedir.” (Köymen 1983: 14) Gerek burada gerekse Selçuklularla ilgili bahiste Müslüman olmayan Türkler ve bunların İslamlaşmasının anlatılış biçiminden Neşri’nin Türklüğü kapsayıcı anlamda kullandığı anlaşılır. (Selçuklulardan “Türk Selçukoğulları =Âl-i Selçuk-ı Etrâk” olarak bahseder, msl. Köymen 1983: 20).

Aynı dönemlerde bazı edebî metinlerde ve başka eserlerde Fars edebiyatının da tesiriyle etrâk-i bî-idrak, etrâk-i nâ-pâk gibi tabirlerin de kullanıldığına şahit olabiliriz. Öte yandan edebiyat alanında Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerin yaygın ve yoğun kullanımına itiraz ederek sade Türkçeyi (Türkî-i Basit) savunan ama pek de etkili olamayan ediplerin var olduğunu da biliyoruz.

Genelde Türk tarihinin özelde de Osmanlı tarihinin diğer büyük dönemeci modernleşme/yenileşme olarak da ifade edilen Batılılaşma çabaları dönemidir. Tam olarak ne zaman başladığı tartışılrsa da en azından Nizam-ı Cedit reformları ve bilhassa da Tanzimat ile birlikte siyasî, idarî, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarda çok önemli ve köklü değişimler yaşandı. Bu değişim ve yenileşme dönemi kolektif kimlik alanına da etki etti. XIX. Yüzyılın ikinci yarısı ve XX. yy. başları “Bu devleti nasıl kurtarıyoruz?” sorusuna cevap arayışları ile geçerken, bu arayışlar kaçınılmaz olarak aranan çareyle bağlantılı “tarz-ı siyaset”lerini yani Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük akımlarını, bu siyaset tarzları da kimlik tartışmalarını gündeme getirdi. Yine bu çerçevede Batı medeniyeti ile kültürel ilişkiler de aynı kimlik tartışmasının bir başka önemli boyutuna işaret etti: Batı’nın tekniğini ve bilimini alalım, kültürünü değil tarzındaki muhafazakâr yaklaşıma karşı “gülüyle dikeniyile” Batı kültürünün ve uygarlığının özümsemesi gerektiğini savunan aşırı batılılaşmacılar arasındaki bu tartışma Cumhuriyet ile birlikte Türklük ve Çağdaşlık kavramlarının zaferiyle sonuçlandı. Bu noktada II. Meşrutiyet’in hemen öncesinde yapılan bir Türklük-Türkiyelilik tartışmasında, kendisi Kürt asıllı ve aşırı batılılaşmayı savunmakla meşhur Dr. Abdullah Cevdet’in bu tartışmada Türklük ve Türkiyelilik kavramlarını Osmanlılık kavramına tercih ettiğini belirtelim. (“İşte bakın ben Kürdüm. Kürdleri ve Kürdlüğü severim. Fakat madem ki hukuk ve vezaifce mütesavî Türkiye vatandaşlarındayım, o halde her şeyden evvel Türküm.”, Hanioglu 2006: 164))

Cumhuriyet devrinde Türk millî kimliği bu çerçevede yeniden inşa edilirken resmî söylemde anayasal vatandaşlık ilkesi benimsendi. Bununla birlikte Cumhuriyet Türkiye'sinin kuruluş süreci iyi tahlil edildiğinde, mübadele olgusunun da gösterdiği üzere, neredeyse tamamı Müslüman ve kahir ekseriyeti de Türkçe konuşan bir topluma dayanıldığı ortaya çıkar. Bu topluluk laik devlet ilkesi çerçevesinde din ve devlet işlerinin ayrıldığı bir düzende yaşayacaktı ama toplumun yapısını dikkate alan devlet din işlerinin yürütülmesini de Diyanet İşleri Başkanlığı marifetiyle kendisi üstlenecektir. Burada Ziya Gökalp'in meşhur Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak (Çağdaşlaşmak) üçlemesinin iki ayağının yani Türkleşmek ve Çağdaşlaşmak'ın yüksek sesle ve etkili bir biçimde dillendirildiğini ve desteklendiğini, Cumhuriyet'in ilanı ve laiklik ile geri plana atılan İslamlaşmak'ın ise en azından sosyolojik düzeyde İslam dininin toplumdaki etkisinden hareketle göz önünde tutulduğunu söyleyebiliriz. Bu noktada Türk kültürü ve kimliği açısından Türk dilinin rolünün altının kuvvetle çizilmesi gerektiğini de belirtmek isterim. Anadolu coğrafyasına gelen Türkler Müslümandı ve din onlar için çok şey ifade ediyordu ama onları diğer Müslümanlardan ayıran unsurların birincisi de dilleriydi. Anadolu'yu fetheden aynı zamanda Türkçe idi. Türk dili modern anlamda Millî devletin oluşumunda da kilit rol oynayacaktır.

Türk toplumunun Cumhuriyet devrinde gösterdiği gelişme, sanayileşme ve şehirleşme gibi süreçlerin yol açtığı değişimler, dünya ölçeğinde Soğuk Savaş dönemi, İran Devrimi, Soğuk Savaş sonrasında Türk Cumhuriyetlerinin ortaya çıkması, küreselleşme olgusu ve etnik milliyetçiliklerin yükselişi gibi bir dizi süreç kimlik algılamalarını da etkiliyor. Burada ayrıntılı bir tahlile girişme imkanı yoksa da kısaca şunu vurgulamak gerekir: Türkiye'de kapsayıcı ve içerici yönüyle Türk kimliği kavramı ülkemizin son 25-30 yıllık geçmişine damgasını vuran etnik temelli ayırıcı hareketin sempatanları ve marjinal bazı dinî cemaatler dışında toplumun büyük çoğunluğu tarafından paylaşılmaktadır. Buradaki temel problemimiz Türk üst kimliğinin ülkemizde mevcut kültürel zenginliği tekdüzeleştirilen bir işlev ifa etmek üzere kurgulanan bir araç olarak algılanmasıdır. Halbuki Türk kimliğinin, bu toplumun tarihî ve kültürel birikiminin bir toplamı olduğunun ve bu kimliğin ülkede ve toplumda var olan kültürel zenginliğin gelişmesini engellemek bir yana onu destekleyici olarak algılanması gerektiğinin farkına varmalıyız.

Kaynakça

- CARR, E.H., (1993). *Tarih Nedir*, çev. Misket G.Gürtürk, İstanbul, 4. bs.
- ERDEM, Hakan, (2005). “Osmanlı Kaynaklarından Yansıyan Türk İmaj(lar)ı”, *Dünyada Türk İmgesi*, ed. Özlem Kumrular, ss.13-26, İstanbul.
- ERGIN, Muharrem, (1975). *Orhun Abideleri*, 3. bs., İstanbul.
- EVANS, Richard, (1999). *Tarihin Savunusu*, çev. Uygur Kocabaşoğlu, Ankara.
- GÖKA, Erol-Murat Beyazyüz, (2005). “Yeni Dünya Düzeninin Kimlik Siyaseti: Psikolojik Bir Bakış Denemesi”, *Türkiye Günlüğü*, 83, ss. 17-26.
- GÜNGÖR, Erol, (1980). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, Ankara.
- HALKIN,L., (1989). *Tarih Tenkidinin Unsurları*, çev. Bahaeddin Yediyıldız, Ankara.
- HANİOĞLU, Şükrü, (2006) *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zihniyet, Siyaset ve Tarih*, İstanbul.
- İbn Haldun, *Mukaddime I*, (1981) yay. S. Uludağ, İstanbul.
- Kaşgarlı Mahmud, *Divanu Lügati't-Türk Tercemesi*, (1939) çev. Besim Atalay, c. I, Ankara.
- Mehmed Neşrî, (1983). *Neşrî Tarihi*, Haz. M. Altay Köymen, c. I, Ankara.
- Mehmed Neşrî, (1995). *Kitâb-ı Cihan-nümâ-Neşrî Tarihi*, Yay. F.Reşit Unat-M. Altay Köymen, 3. bs., c. I, Ankara.
- SÖZEN,Edibe, (1995). “Kimlik Kavramının Yeniden Tanımlanması”, *Türkiye Günlüğü*, 33, ss. 111-116.
- TOSH, John, (1997). *Tarihin Peşinde*, çev. Özden Arıkan, İstanbul.
- YÖRÜKAN, Y. Ziya, (2004). (der. ve haz), *Müslüman Coğrafyacıların Gözüyle Ortaçağda Türkler-İbn Havkal, İstahrî, Kudâme b. Ca'fer, İbn Fakîh, İbn Rusteh, El- Ya'kübi, İbn Hurdazbih*, İstanbul.